

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ  
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА, СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ТА  
СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ  
Протокол № 4 від 15.01 2019р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**АКТИВНІ ПРОЦЕСИ В МОВІ КОМУНІКАЦІЇ**  
*(назва навчальної дисципліни)*

освітній ступінь магістр  
*(назва освітнього ступеня)*

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка  
*(шифр і назва галузі знань)*

спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова і література (із зазначенням мови))  
*(код і назва спеціальності)*


освітня програма Середня освіта (Мова і література (російська))  
*(код і назва спеціальності)*

тип дисципліни вибіркова  
*(обов'язкова / вибіркова / факультативна)*


**ПОГОДЖЕНО:**

Гарант освітньо-професійної програми  
 Л.В. Колесникова  
(підпис, ініціали, прізвище)

**РЕКОМЕНДОВАНО:**

кафедрою загального  
мовознавства, слов'янських мов  
та світової літератури  
протокол № 1 від 30.08.2018.  
Завідувач кафедри  
Проф. Т.С. Шевчук   
(підпис, ініціали, прізвище)

**ПОГОДЖЕНО:**

Голова науково-методичної ради факультету  
іноземних мов  
 О.Р. Четверикова  
(підпис, ініціали, прізвище)

**Розробники програми:** доц. кафедри загального мовознавства, слов'янських  
мов та світової літератури Л.В. Колесникова

**Рецензенти програми:** проф. Колесник В.А. завкафедри болгарської філології  
Одеського національного університету ім. Мечникова;  
доц. Циганок І.Б. кафедра української філології ІДГУ

## 1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів:4	Лекції:	
	16	-
Модуль:1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин:120	16	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2-4	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр:3-8	Семінарські заняття:	
	-	-
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю:залік	-	-
Мова навчання:українська / російська	Самостійна робота:	
	88	-

## 2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

**Метою** викладання навчальної дисципліни «Активні процеси в мові комунікації» є: ознайомлення з актуальними процесами в мові нових сфер комунікації.

**Основними завданнями** вивчення дисципліни «Активні процеси в мові комунікації» є: ознайомити з новими змінами в лексиці, семантиці, морфемиці, словотворі, морфології, синтаксисі.

**Передумови** для вивчення дисципліни: вступ до мовознавства, культура мовлення, сучасна російська мова.

**Міждисциплінарні зв'язки:** лінгвістична семантика, лінгвістична прагматика, комунікативний синтаксис, теорія комунікації, інформаційні технології.

## 3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

### 1. Знати:

- основні поняття комунікації, комунікативної поведінки, мовленнєвого етикету та реальної комунікативної практики; нові сфери комунікації;
- особливості змін в лексичній, словотвірній, морфологічній, синтаксичній системи сучасної російської мови в нових параметрах комунікації;
- актуальні питання етикетних норм сучасної російської мови в новій комунікативній поведінки.

### 2. Вміти:

- володіти сучасною метамовою лінгвістики й комунікації;
- аналізувати та зіставляти різні погляди на сутність мовних норм, причини активності їх змін у суспільстві;

- застосовувати теоретичні знання з мови, теорії комунікації та мовного етикету при аналізі фактичного матеріалу та при написанні магістерської роботи.
- 3. *Комунікація* взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності.
- 4. *Автономність та відповідальність* здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності.

#### 4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1	Основні поняття комунікації, комунікативної поведінки, мовленнєвого етикету та реальної комунікативної практики.	4	2	2	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
2	Категорії мовного спілкування й мовленнєвого етикету.	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
3	Переросподіл лексики активного й пасивного фонду мови.	4	2	2	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-
4	Семантичні процеси, які відображують сучасну мовну ситуацію.	4	2	2	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
5	Функціонально-стилістичні зміни російської лексики.	4	2	2	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
6	Експансія англійських запозичень в сучасній мові.	4	2	2	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-
7	Основні тенденції у словотворі й граматиці.	4	2	2	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
8	Активні процеси у вимові та графіці.	4	2	2	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-
<b>Проміжний контроль</b>		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-

Разом:	32	16	16	-	-	-	88	-	-	-	-	-	-
--------	----	----	----	---	---	---	----	---	---	---	---	---	---

## 5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### 5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

**Тема 1. Поняття комунікації.** Комунікативна поведінка, мовленнєвий етикет и реальна комунікативна практика. Вербальна и невербальна комунікативна поведінка. Комунікативні норми: загальнокультурні й групові, ситуативні та індивідуальні. Нормативна й ненормативна комунікативна поведінка. Комунікативний шок. Комунікативні традиції. Комунікативні табу та імперативи.

**Тема 2. Категорії мовного спілкування та мовленнєвого етикету.** Категорія ввічливості: позитивна й негативна ввічливість, їх функції. Постулати ввічливості й комунікативні тактики ввічливості. Категорія політкоректності, її функції. Неоднозначна оцінка течі політичної коректності. Нові сфери комунікації. Характеристика віртуальної комунікативної середовища. Комунікативні трансформації, які пов'язані з віртуальним спілкуванням.

**Тема 3. Семантичні процеси, які відображують сучасну мовну ситуацію.** Реструктурація, смислова модифікація, семантична деривація. Омонімічне тяження, енантіосемія, семантична редуплікація. Стихійний смисловий дрейф, евфемізми и дісфемізми. Деполітизація и політизація лексики.

**Тема 4. Перерасподіл лексики активного й пасивного фонду мови.** Активний/пасивний словник мови й словник носія мови. Пасивізація лексики. Ресемантизація як стирання оціночних и ідеологічних конотацій. Реактивація лексики. Актуалізація конфесіональної лексики.

**Тема 5. Функціонально-стилістичні зміни в російській лексиці.** Поширення шара міжстилевої лексики. Колоквіалізація сучасного дискурсу. Формування інтержаргону, його причини. Виникнення комп'ютерного та бізнес-жаргону.

**Тема 6. Експансія англословних запозичень в сучасній російській мові.** Екстра- й суто лінгвістичні причини запозичень. Сфери запозиченої лексики. Адаптація запозиченого слова к мові-реципієнту. Калькування як приховане запозичення. Проблема розуміння запозиченої лексики.

**Тема 7. Основні тенденції у словотворі й граматиці.** Створення нових похідних від комунікативно актуальних слів та словотвірних гнізд від численних англійських запозичень. Збагачення інвентаря морфем й формування міжнародного фонду словотвірних морфем. Активне поповнення системи прикметникових аналітичних слів. Послаблення синтаксичних зв'язків, фрагментарність й рощленованість синтаксичних утворень; синтаксична компресія й редукція; активізація неузгоджених й некерованих форм.

**Тема 8. Активні процеси у вимові та графіці.** Наближення вимови до правопису; фонетична адаптація іншомовних слів. Втрата високого стилю вимови; використання наголосу в диференційній функції; взаємодія протилежних структурних аналогій; відхід наголосу від словотвірної залежності. Активне використання різних графічних перетворень у ЗМІ та рекламі. Навмисний відступ від орфографічної норми; використання

дореформеної графіки, графогібридизація; віокремлення головного компонента засобом зміни шрифту.

### **5.2. Тематика семінарських занять.**

Тема 1. Поняття комунікації.

Тема 2. Категорії мовного спілкування та мовленнєвого етикету.

Тема 3. Семантичні процеси, які відображують сучасну мовну ситуацію.

Тема 4. Перерасподіл лексики активного й пасивного фонду мови.

Тема 5. Функціонально-стилістичні зміни в російській лексиці.

Тема 6. Експансія англомовних запозичень в сучасній російській мові.

Тема 7. Основні тенденції у словотворі й граматиці.

Тема 8. Активні процеси у вимові та графіці.

### **5.3. Організація самостійної роботи студентів**

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	20	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - опрацювання наукових статей та монографій; - конспект першоджерел - підготовка реферату; - підготовка до презентації результатів дослідження.	14 20 10 20	Анотації наукових статей Конспект Реферат Презентація
	<b>Разом</b>	<b>88</b>	

### **Тематика рефератів**

1. Сучасний комп'ютерний жаргон: словник, носії, функції.
2. Особливості сучасного сленгу молоді.
3. Лексика сучасної моди студентства.
4. Феномен сучасного прізвиска й псевдонима ( на матеріалі соціальних мереж).
5. Звертання в студентському середовищі.
6. Культурно-мовленнєвий портрет телеведучого.
7. Жаргонізми в мовленні студентів (на прикладі студентів вашої групи).
8. Евфемізація та дисфемізація в рекламному дискурсі.

## **6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ**

6.1. *Форми поточного контролю* : усне опитування, виступи на семінарах заняттях

6.2. *Форми проміжного контролю*: модульна контрольна робота

6.3. *Форми підсумкового контролю*: залік

## 7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в тестовій формі (30 питань) та включає питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння матеріалом по темі.

*Зразок питань до модульної контрольної роботи:*

1. Либерализация понятия языковой нормы повлекла за собой
  - 1) развитие политического дискурса
  - 2) развитие рекламы
  - 3) плюрализацию общения
  - 4) Расширение круга допускаемых общественным мнением отклонений от норм русской культуры.
2. Ноль – нуль, матрас – матрац, желчь – жолчь, тоннель – туннель
  - 1) фонетическое варианты
  - 2) морфологические варианты
  - 3) лексические варианты
  - 4) фонематические варианты
3. Какой стилистический процесс демонстрируют слова *мент, беспредел, дедовщина, раскрутить*?
  - 1) межстилизация
  - 2) коллоквиализация
  - 3) диалогизация
  - 4) семантическая деривация
4. *Счастье – это когда тебя понимают; Манья величия – это когда мышь вообразила себя кошкой и сама себя съела (М.Светлов)* – это примеры, иллюстрирующие:
  - 1) изолированный именительный
  - 2) партитивную конструкцию
  - 3) парцелляцию
  - 4) предикативную осложненность

## 8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

### 8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

**Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою**

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

## Схема розподілу балів

<b>Максимальна кількість балів</b>	<b>70 балів</b> (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	<b>30 балів</b> (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
<b>Мінімальний пороговий рівень</b>	<b>35 балів</b> (поточний контроль)	<b>16 балів</b> (проміжний контроль)

### 8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

<b>Оцінка</b>	<b>Критерії оцінювання навчальних досягнень</b>
<b>5 балів</b>	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
<b>4 бали</b>	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
<b>3 бали</b>	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
<b>2 бали</b>	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
<b>1 бал</b>	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
<b>0 балів</b>	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.



### 8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Конспект першоджерел	5
Реферат	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання роботи з *першоджерелами* є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

### 8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу складає 30 балів (1 бал за кожну вірну відповідь).

### 8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

## 9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

## 10. Рекомендовані інформаційні джерела

### 10.1. Основні джерела

1. Валгина Н.С. Активные процессы в современном русском языке: учеб. Пособие. М.: Логос, 2001. С. 12 – 26.
2. Васильев А.Д. Слово в российском эфире: Очерки новейшего словоупотребления. М.: Флинта: Наука, 2003.
3. Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство: Сб. в честь Е.С. Кубряковой. – М.: Языки славянских культур, 2009.
4. Горбачевич К.С. Изменение норм русского литературного языка. Л.: Просвещение, 1971. С.90 – 92.
5. Горбачевич К.С. Вариантность слова и языковая норма: на материале современного русского языка. Л.: Наука, 1978.
6. Ермакова О.П. Семантические процессы // Активные процессы на рубеже XX – XXI веков. М.: Языки славянских культур, 2008.
7. Касаткин Л.Л. Фонологическое содержание долгих мягких шипящих [ш':] [ж':] в русском литературном языке // Русский язык в научном освещении. - № 1. - М., 2001. - С.80-89.
8. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. - М., 2000.

9. Крысин Л.П. Эвфемистические способы выражения в современном русском языке // Русский язык в школе. 1994. №5.
10. Кубрякова Е.С. Актуальные проблемы изучения словообразовательных систем славянских языков // Научные доклады филологического факультета МГУ: К XII Международному съезду славистов в Кракове. - М., 1998. Вып.3.
11. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразования // Языковая номинация (виды наименований). - М.: Наука, 1977.
12. Москвин В.П. Правильность современной русской речи. Нормы и варианты. Ростов н/Д: Феникс, 2006.
13. Норман Б.Ю. Теория языка. Вводный курс: учеб. пособие для студентов филологов. М.: Флинта: Наука, 2004.
14. Розина В.И. Сравнительный анализ семантических процессов в литературном языке и сленге // Активные процессы на рубеже XX – XXI веков. М.: Языки славянских культур, 2008.
15. Скворцов Л.И. Теоретические основы культуры речи. М.: Наука, 1980.

### *10.2. Допоміжні джерела*

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. М., 1974. - С.56-68.
2. Немченко Н.В. Вариантность языковых единиц: Типология вариантов в современном русском языке: пособие по спецкурсу. Красноярск: Изд-во Краснояр. Ун-та, 1990.
3. Вахтин Н.Б., Головкин Е.В. Социолингвистика и социология языка: учеб. Пособие. СПб.: 2004.
4. Складаревская Г.Н. Слово в меняющемся мире: русский язык начала XXI столетия: состояние, проблемы, перспективы // Исследования по славянским языкам. Сеул, 2001. №6.

### *10.3. Интернет-ресурси*

<http://linguaconf2009fiybb.ru/archive/ot19/start0/index.html>

<http://www.philology.ru/linguistics1/ivanov-04a.htm>

[http://www.media.utmn.ru/library\\_view\\_book.php?chapter\\_num=&bid=429](http://www.media.utmn.ru/library_view_book.php?chapter_num=&bid=429)

<http://russriyyazik.ru/123/>

<http://www.strana-oz/?numid=13&article=622>

[http://www.sgu.ru/files/investia/ful/8\\_balashova/pdf](http://www.sgu.ru/files/investia/ful/8_balashova/pdf)